mei 1976

MARS ET HISTORIA

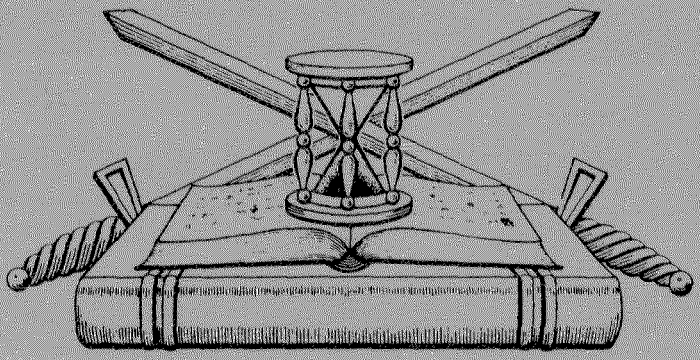

ORGAAN

VAN DE
NEDERLANDSE VERENIGING
TER BEOEFENING VAN DE
MILITAIRE HISTORIE

OPGERICHT 20 AUGUSTUS 1966

SAMENSTELLING VAN HET ALGEMEEN BESTUUR:

Voorzitter	:	F.L. Diekerhoff
Ondervoorzitter:		J. Albarda
1e Secretaris	:	F.J. van Lier
2e Secretaris	:	H. Ringoir
Penningmeester	:	C.J. Kneppelhout
Archivaris	:	E.W. van Popta
Leden	:	Jhr. D.J.H.N. den Beer Poortugael
		B.C. Cats
		W.F.K. Engelbrecht
		Mr. C.H. Evers
		C.A. Heshusius
		F.J.A. Lutz
		Drs. G.J.A. van Ojen jr.
		Mr. Ch.L.M. Schaepman

ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR:

Voorzitter	:	Oranje Nassaustraat 1, Geldermalsen, Tel. 03455-1773
Ondervoorzitter:		Vlaskamp 466, 's-Gravenhage, Tel. 83 04 57.
1e Secretaris	:	Savelsbos 325, Zoetermeer Tel. 079 - 211930.
2e Secretaris	:	Laan van Nieuw Oost-Indie 289, 's-Gravenhage, Tel. 070-83999
Penningmeester:		Edo Bergmastraat 9, Doetinchem, tel. 08340 - 23982.

Contributie bedraagt per jaar min. *f* 25,00, te storten op rek. no. 53.30.33.403 van de Algemene Bank Nederland N.V. te Doetenchem, ten name van de Nederlandse Veren Militaire Historie of op giro 29 40 790 van de Nederlandse Vereniging Militaire Hist te Doetinchem.

SAMENSTELLING REDAKTIE-WERKKOMMISSIE:

Redactieadres: Heliotrooplaan 356 L, 's-Gravenhage (Kijkduin), tel. 685168.
M. Boerma
C.A. Heshusius
E.W. van Popta.

SAMENSTELLING REDAKTIE-ADVIESKOMMISSIE:

F.L. Diekerhoff
Mr. C.H. Evers
Drs. G.J. van Ojen jr.
H. Ringoir.

AFDELINGSCORRESPONDENTEN: Zie binnenomslag van de achterzijde.

999

MARS ET HISTORIA

11e Jaargang
nummer 1
mei 1976.

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K. B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremonieel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire- en semi- militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige)overzeese Rijksdelen.

INHOUD

Bestuursmededelingen.

De Pacificatie van Gent.

De geschiedenis van de mouwleeuw (slot).
door B. C. Cats.

Turenne in Holland (1628-1633).
door dr. C. M. Schulten.

Gesneuveld, gewonde en gevangengenomen nederlandse militairen in de slag bij de Kasselberg, 1677.
door H. P. Schaap.

40. 000 Uniformen voor bijna niets.
door J. J. Beyerman.

Vice-admiraal Graaf von Spee.
door W. E. van Popta.

Literatuurlijst nr. 5.

BESTUURSMEDEDELINGEN

1. Excursie Stichting Menno van Coehoorn op 12 juni a. s.

Leden van onze vereniging kunnen desgewenst deelnemen aan bovengenoemde excursie naar Oudeschans en Boertange en omgeving.
De excursie gaat per touringcar. In het af te leggen traject zal over het grondgebied van de Duitse Bondsrepubliek worden gereden: het meebrengen van het paspoort is verplicht.
De deelnemers verzamelen op het N. S. -spoorwegstation Assen te uiterlijk 10. 00 uur op 12 juni 1976,
Van daar uit per bus; terug op station Assen circa 17. 00 uur.
De kosten zijn ƒ 25, --; hierbij is de lunch inbegrepen.
Belangstellenden dienen zich onmiddellijk, doch uiterlijk voor 28 mei a. s. schriftelijk op te geven bij de secretaris van de Stichting M. v. C., t. a. van de majoor b. d. H. A. Treu, Bachmanstraat 15, 's-Gravenhage en reeds tegelijk de verschuldigde som over te maken op postgirorekening nr. 63844 van de Penningmeester Stichting M. v. C. te Baarn, onder vermelding 'Excursie'.

2. Excursie zaterdag 21 augustus 1976 naar Buren.
met bezoek aan het museum der Koninklijke marechaussee, het Boerenwagenmuseum en de molen met tevens een wandeling over de wallen.
Nadere berichten volgen in het julinummer.
Wij verwachten een grote opkomst.
Noteert u deze datum alvast in uw agenda?

3. Contributie:
Indien u uw contributie voor het jaar 1976 nog niet hebt overgemaakt, verzoek ik u dit alsnog te doen door storting op:
girorekening 2940790 t. n. v. penningmeester Ned. Vereniging ter beoefening van de militaire historie te Doetinchem.
De contributie bedraagt minimaal ƒ 25, --.

4. Bijdrage jubileumnummer.
Het jubileumnummer van Mars et Historia (september 1976) waarover u in het maartnummer 1976 op de bladzijden 2 en 3 iets hebt kunnen lezen vraagt van de vereniging een extra financiele last.
U kunt deze uitgave mogelijk maken door storting van een vrijwillige bijdrage op de girorekening van de vereniging (zie binnenzijde omslag).

5. Lustrum - jaarvergadering
Van de commandant van de Kromhoutkazerne te Utrecht kregen wij toestemming deze vergadering te houden in zijn kazerne en wel, zoals u reeds bekend is op zaterdag 9 oktober a. s.

Wij krijgen de beschikking over de OO-mess. In deze ruime zaal kan een 22-tal tafels worden opgesteld voor de te houden expositie door de leden en bovendien nog ± 7 tafels voor de ruilbeurs.
Er kan niet over muurruimte worden beschikt.
De eigenlijke vergadering en de daarna te houden lezing zullen plaatsvinden in de (ruime) bar onder deze zaal.
Er is gelegenheid tot het gebruiken van koffie (ter plaatse zelf afrekenen) en van de lunch. Voor deze lunch wordt u verzocht in te schrijven bij onze penningmeester en ƒ 5,-- te storten op giro rekening nr. 2940790 t.n.v. de Ned. Ver. Militaire Historie te Doetinchem.
Hierbij tevens aan te geven of u een tafel wenst voor de expositie en/of de ruilbeurs.
De algemene kosten voor personeel enz. zullen uit de verenigingskas worden betaald.
De juiste tijden en een route beschrijving hoe er te komen, zullen in een volgend nummer bekend worden gemaakt.

De lustrum-commissie.

DE PACIFICATIE VAN GENT

In november a.s. is het 400 jaargeleden dat de Pacificatie van Gent (november 1576) werd gesloten.
De herdenking van deze gebeurtenis zal te Gent op uitgebreide schaal worden gevierd.
Voor dit doel is de Vereniging 'De Pacifiactie van Gent' opgericht, waarin een negental bestaande culturele verenigingen, waaronder het Algemeen Nederlands Verbond, samenwerken.
Leden van onze Vereniging die interesse hebben voor dit belangwekkende gebeuren kunnen zich rechtstreeks telefonisch of schriftelijk in verbinding stellen met het Nederlandse contactadres van de in Gent zeteldende organisatie.
Zij kunnen dit doen bij het Algemeen Nederlands Verbond, Surinamestraat 28 te Den Haag, bij de heer J. van Hoorn, telefoon 070-462411.
Bij dit adres kan men desgewenst de fraai uitgevoerde brochure ontvangen en nadere inlichtingen verkrijgen omtrent eventuele deelname aan de reeks van manifestaties welke allen in genoemde brochure vermeld staan.
Aan het einde van de feestelijkheden wordt een gedenkboek uitgegeven, dat wellicht ook interessant is voor onze leden.
Nadere gegevens over dit boek leest u op blz. 11 van de brochure.

DE GESCHIEDENIS VAN DE MOUWLEEUW, zijnde het eerste Nederlandse mouwonderscheidingsteken in de tweede wereldoorlog (slot) door B. C. Cats.

15. Mouwleeuw rechtstreeks op de mouw geborduurd 1951-1958:

In de MB van 30 januari 1951 was wederom bepaald dat de leeuw op de jas en overjas dagelijks tenue rechtstreeks op de stof van de mouw kon worden geborduurd, zoals dit indertijd ook met de leeuw NEDERLAND was toegestaan. 1)
Grofweg kan men deze handgeborduurde mouwleeuwen onderscheiden in:

15. 1 leeuw en banderol met JE MAINTIENDRAI van gele, oranjegele of oranje zijde of katoen op khakikleurige DT-stof voor de landmacht;

15. 2 idem leeuw en banderol echter van witte, grijze of grijsblauwe zijde of katoen op RAF-blauwe DT-stof voor de luchtmacht.

Door het borduren bij talloze handborduurinrichtingen op verschillende soorten dagelijkse tenue-stof (whipcord, barathea, etc.) bestaan in deze categorie mouwleeuwen met vele kleine afwijkingen, waaronder vaak minder heraldisch juiste leeuwen, soms met rood gekleurde tong en klauwen, zwart afgezette manen, etc.
Ook werden de rechtstreeks op de jas DT geborduurde leeuwen wel vervaardigd van gouddraad, hoewel dit niet toegestaan was en in een door de Legervoorlichtingsdienst alom verspreid boekje, getiteld 'Van top tot teen' duidelijk was aangegeven.

15. 3 Aangezien het borduren van mouwleeuwen van gouddraad in de overjassen DT geen eenvoudige zaak was, werden mouwpatten van overjasstof verkocht waarin handgeborduurde leeuwen en banderol van gouddraad;

15. 4 idem op RAF-blauwe stof voor overjassen DT van de luchtmacht, handgeborduurd van zilverdraad.

Van de goud- of zilvergeborduurde mouwleeuwen bestaan eveneens vele variaties met gekleurde tongen, kronen, zwaarden en pijlenbundels.

16. Mouwleeuwen in de periode 1958-1963:

Aan het veldtenue battle dress, wollen stof) werd in 1958 een veldtenue gladde stof (battle dress, barathea) voor beroepsmilitairen toegevoegd; het ook wel genoemd 'battle dress grove stof' bleef voor dienstplichtigen en reserve-personeel gehandhaafd. Aangezien de grof geweven mouwleeuw het nieuwe VT-gladde stof niet bepaald sierde, werd naar een fraaiere mouwleeuw gezocht.

1) Deze bepaling was niet opgenomen in MB van 9 nov. 1946 (LO 57/1947), waarbij de mouwleeuw JE MAINTIENDRAI voor het eerst werd ingevoerd.

Het aldus gevonden nieuwe type werd eveneens aan de rol vervaardigd doch was van een dunne uitvoering en aangemaakt volgens nieuwe weeftechnieken. Dit hield in dat tegen dun katoenen lint ter breedte van $7\frac{1}{2}$ cm een fraai geproportineerde leeuw werd geweven, terwijl de ruimte rond de leeuw en banderol met khakigroen garen werd dichtgeweven tot de oorspronkelijke vorm van de mouwpat was verkregen. De stof rond de pat bestaat dus uit het dunne lint dat zich eenvoudig óm de pat laat vouwen. Dit type mouwleeuw is gezien de fabricatie dan ook duidelijk van de geweven mouwleeuw uit de voorgaande periode te onderscheiden, nog niet gesproken over de leeuw die in deze nieuwe uitvoering veel fraaier gevormd is (zie afb. 11).

16. 1 oranjegele leeuw en banderol met JE MAINTIENDRAI machinaal geweven in een khakikgroene achtergrond, voor de landmacht;

16. 2 lichtgrijze leeuw en banderol met JE MAINTIENDRAI machinaal geweven in een RAF-blauwe achtergrond voor de luchtmacht.

Deze fraai geweven mouwleeuwen nu, werden behalve op het nieuwe veldtenue gladde stof sinds 1958 ook aangebracht op de veldtenue grove stof, waardoor de oude, dikker geweven mouwleeuw uit pt. 14 verdween.

17. Proefmodel 1958:

Alvorens de mouwleeuwen van het verbeterde type (pt. 16) werden ingevoerd zijn in 1958 nog ontwerpen met een gestyleerde mouwleeuw bij de kledingcommissie ter tafel geweest. De leeuw alsmede de letters in de banderol wijken sterk af van de ingevoerde standaard mouwleeuw, doch was eveneens van dunne stof, volgens het nieuwe weefprocédé aangemaakt. Hoewel nimmer ingevoerd zijn de volgende proefmodellen bekend (zie afb. 12).

17. 1 gele leeuw en banderol, geweven in dunne, khakikleurige achtergrond en bestemd voor de landmacht;

17. 2 lichtgrijze leeuw en banderol, geweven op dunne RAF-blauwe achtergrond, voor de luchtmacht.

18. Mouwleeuw rechtstreeks op de mouw geborduurd 1958-1963:

Nu de mouwleeuw op het veldtenue fraaier was uitgevoerd, besloot men ook een einde te maken aan de veelsoortige en vreemdgevormde handgeborduurde mouwleeuwen op de jas DT.

Sinds 1958 werden daarom mouwleeuwen van de nieuwe, verbeterde vorm machinaal op de mouw van de jas DT geborduurd;

18.1 leeuw en banderol, in vorm geheel overeenkomend met die van pt. 16, machinaal geborduurd van dunne, oranje zijde op de mouw van de khakikleurige jas DT;

18.2 voor overjassen DT werden de mouwleeuwen machinaal geborduurd op patten van khakikleurige overjasstof.

18.3 als 18.1 doch voor de luchtmacht en geborduurd van lichtblauwe zijde;

18.4 van lichtblauwe zijde geborduurd op een donkerblauwe pat voor overjassen DT van de luchtmacht.

19. Mouwleeuw op tropentenue 1958-1963

Daar de dunne, geweven mouwleeuwen zich uitstekend leenden om meerdere malen gewassen te worden, werd de mouwleeuw van pt. 16.1 eveneens gedragen door eenheden van de Koninklijke Landmacht in het toenmalige Nederlands Nieuw-Guinea en Suriname.
De oranjegele leeuwen op de khakigroene katoenen ondergrond werden daartoe op de bovenmouw van het tropenhemd VT of tropenjas DT gestikt.
Ze behoefden voor het wassen niet verwijderd te worden en behielden uitstekend de oorspronkelijke vorm en kleur.
Toch heeft men ook voor gebruik in de tropen proeven genomen met een afneembare mouwleeuw, in de geest van de mouwleeuw in Indië, periode 1948-1951:

19.1 een oranjegele leeuw en banderol op een groene pat, het geheel vervaardigd van buigzaam plastic, aan de achterzijde voorzien van sluitspelden.

Doordat de geweven mouwleeuw zich uitstekend voor gebruik op het tropenhemd leende is het nimmer tot invoering van deze kunststoffen mouwleeuw gekomen.

20. Mouwleeuw Koninklijke Landmacht 1963-heden:

Bij Ministeriële Beschikking van 27 februari 1969 werden de onderscheidingstekens voor de Koninklijke Landmacht opnieuw vastgesteld, waardoor de oude legerorder nr. 35L/1951 werd vervangen door de Landmachtorder 60022, codenummer 57/49.
Ter handhaving van de eenheid in aanmaak was van het nieuw model mouwleeuw uit pt. 16 een standmodel vervaardigd dat thans werd aangeduid als het mouwembleem Koninklijke Landmacht en als volgt werd omschreven:
'Bestaat uit een khakikleurige pat waarop de (heraldisch rechts gerichte) klimmende leeuw uit het Nederlandse wapen boven de in een gebogen omlijsting gevatte wapenspreuk JE MAINTIENDRAI, geweven van oranje katoen of geborduurd van oranjekleurige zijde, een en ander overeenkomstig het standmodel. Dit embleem kan ook rechtstreeks op de mouw worden geborduurd.
Het mouwembleem der Koninklijke Landmacht wordt door alle militairen gedragen op de linker-bovenmouw van de jas dagelijks tenue, de veldblouse en de overjas, 6 cm onder de schoudernaad'.

Tenslotte stond nog één verandering de mouwleeuw te wachten.
Per 1 januari 1963 werd een nieuw type uitgaanstenue voor officieren en beroepsmilitairen lager dan officier ingevoerd. Deze bestaat uit een jas van donkerbruine kleur en een unikhakikleurige broek, beide van kamgaren barathea.

Hiermee deed het tweekleurige DT zijn intrede, een jaar later gevolgd door tweekleurige veldtenue eveneens van kamgaren barathea. Hoewel de naam veldtenue hier niet op wijst werd dit ingevoerd als uitgaanstenue voor dienstplichtigen en als bureautenue voor de overige militairen.
Nu moest de mouwleeuw uit pt. 16 worden aangepast aan de donkerbruine jas DT en idem jak VT, dan wel ontstonden mouwleeuwen machinaal geborduurd op de donkerbruine baratheastof van de jas DT, t. w. :

20. 1 leeuw en banderol van fel oranje katoen, machinaal geweven in den donkerbruine achtergrond, evenals voorgaand type (pt. 16) aan de rol vervaardigd.
Reeds bij de verstrekking zijn deze mouwleeuwen op het jak VT genaaid, hetgeen tevens geldt voor de jas DT van het confectiemodel.
De oranje mouwleeuwen op bruine achtergrond werden sinds 1964 tevens op het tropenhemd aangebracht.

20. 2 leeuw en banderol van fel oranje zijde, volgens standmodel geborduurd op de jas DT welke als maat kleding wordt vervaardigd. Op de nieuwe camelkleurige overjas wordt geen mouwleeuw gedragen.

20. 3 De Mil.Vrouwenafdeling droeg van 1961 t/m 1974 een zogenoemd dagelijks- en uitgaanstenue van blauwbruine mêlé, Hierop was, rechtstreeks op de linker bovenmouw een mouwleeuw van fel oranje zijde geborduurd, op gelijke wijze als bedoeld in pt. 20. 2.
Op de in 1974 ingevoerde donkerbruine jas DT voor de MILVA wordt de mouwleeuw als omschreven in pt. 20. 1 gedragen.

21. De mouwleeuw verdwijnt in 1964 bij de luchtmacht:

Nadat bij Koninklijk Besluit van 11 maart 1953 de luchtmacht een zelfstandig krijgsmachtdeel alsmede 'Koninklijk' werd, veranderde de rangonderscheidingstekens voor officieren en adjudanten-onderofficier. 1 September 1962 werden ook de rangonderscheidingstekens voor militairen beneden de rang van adjudanten onderofficier gewijzigd (tot die datum gelijk aan de landmacht). Per 1 juli 1964 werd tenslotte de mouwleeuw bij de luchtmacht afgeschaft, m. d. v. dat uniformen met bezwaarlijk te verwijderen mouwleeuwen (rechtstreeks op de mouw gebourduurd) mochten worden afgedragen.

Ziehier de nogal bewogen geschiedenis van de uit 1940 daterende mouwleeuw tot het hedendaagse onderscheidingsteken Koninklijke Landmacht.
Het getuigt van goede smaak dat bij de keuze voor het tweekleurige uniform in 1963 tevens gekozen is voor handhaving van de zo historisch ontstane mouwleeuw.

TURENNE IN HOLLAND 1628-1633)

door Dr. C. M. Schulten.

De vermaarde Franse maarschalk Turenne (1611-1675) heeft een rol in onze vaderlandse geschiedenis gespeeld. Hij was een kleinzoon van Willem de Zwijger.
Zijn jeugdjaren bracht hij gedeeltelijk door aan het hof van zijn oom stadhouder Frederik Hendrik. Rond 1666 was er sprake van hem opperbevelhebber van het Staatse leger te maken en in 1672 was hij één van de grote Franse bevelhebbers die ons land binnenvielen.

Reeds tijdens zijn leven genoot hij een haast legendarische reputatie.
In 1675 verscheen van de hand van Du Buisson La Vie du Vicomte de Turenne.
Dit werk, dat buiten medeweten van zijn auteur werd gepubliceerd, bevatte nog al wat onnauwkeurigheden.
De herziene uitgave die in 1688 in Den Haag van de pers kwam, was ongetwijfeld beter maar vertekende toch de leertijd van Turenne.
Hij vertelt hoe Turenne door zijn moeder Elisabeth van Nassau naar prins Maurits werd gestuurd om het militaire vak te leren. En vermeldt dat de veertienjarige Turenne onder het goedkeurend oog van de prins als eenvoudig musketier dienst deed, en dat een aanstelling tot kapitein niet lang op zich liet wachten.
Latere historici hebben deze lezing gevolgd. De vraag is of de werkelijkheid niet anders was. Zou immers een jongen van veertien jaar de loodzware musket hebben kunnen hanteren? Was het niet vreemd dat een jongen van hoog adellijke afkomst dienst deed temidden van soldaten die uit de laagste regionen van de bevolking voortkwamen?
Heeft hij wel de tijd gehad om iets van Maurits te leren, wanneer men bedenkt dat de stadhouder op 23 april 1625, na een wekenlang ziekbed, overleed?
Aanwijzingen voor zijn verblijf in de Republiek anno 1625 uit andere bronnen dan uit het boek van Du Buisson heb ik bovendien niet kunnen vinden. Daarom bestaan er mijn inziens gerechtvaardigde twijfels aan het leermeesterschap van Maurits.
Wat in ieder geval vast staat is dat zijn moeder hem in 1626 uit zijn geboorteplaats Sedan naar Parijs stuurde, waar hij leerling werd op de Academie van Monsieur Benjamin.
Deze vermaarde rijschool genoot een internationale reputatie.
De leiding ervan was toevertrouwd aan Pierre de Haniques, sieur de Benjamin, een voormalig medewerker van de grote Pluvinel. De hoogste Europese adel stuurde er zijn zonen heen. Noemen wij als leerlingen: Condé, Johan Wofert, graaf van Brederode, die in 1638 de zwager van Frederik Hendrik zou worden. De Academie was in Parijs een echte beziens-waardigheid. De leerlingen kregen onderricht in paardrijden, dans en omgangsvormen, meetkunde, vestingbouw, geschiedenis en moderne talen. Daarnaast hadden zij alle gelegenheid - mits zij 'hoog' genoeg waren - aan het Parijse hofleven deel te nemen.
Turenne had het er bijzonder naar zijn zin. Toch vond zijn moeder het in 1628 beter om hem naar Den Haag te sturen. Waarom eigenlijk? Wellicht was zijn moeder bang dat hij als protestant in een puur katholieke omgeving van godsdienstige richting zou veranderen. Of vreesde zij dat haar zoon in een of ander complot verzeild zou raken?
Bovendien was het gebruikelijk dat jongelui van protestantse afkomst enige tijd aan het stadhouderlijke hof doorbrachten. Een politiek veilige militaire carrière behoorde in de Republiek tot de mogelijkheden. Hoe het ook zij, Turenne was een gehoorzame zoon en vertrok naar Den Haag. Zijn broer Frederik Maurits, hertog van Bouillon, diende reeds in het Staatse leger en stond zeer goed aangeschreven bij Frederik Hendrik. Hij zou zijn jongere broer wel helpen. In Holland ging Turenne om met de keurvorstelijke familie van de Palts, met de Friese stadhouder Ernst Cazimier, met Constantijn Huygens.
Frederik Hendrik en Amalia van Solms waren bijzonder op hun neefje gesteld.
Deze nam als volontair deel aan de belegering van Den Bosch. Voortdurend hoopte hij op een aanstelling tot kapitein.

TURENNE, uit Weygand, Vie de Turenne.

Er kwamen weliswaar enkele plaatsen vrij, maar Frederik Hendrik achtte kennelijk het tijdstip nog niet gekomen.
In februari 1630 verliet hij Den Haag om, in dienst van Lodewijk XIII, deel te nemen aan een veldtocht naar Noord-Italië. Hij kreeg het bevel over een Frans regiment en maakte op de koning een zeer gunstige indruk. Tijdens die veldtocht sneuvelde kapitein Desglandes. Deze voerde in Holland het commando over een compagnie en had verlof gehad om met de Fransen naar Italië te gaan. Bij het vernemen van zijn dood reageerde Turenne onmiddellijk. Via de hertog van Bouillon vroeg hij om de vrijgekomen plaats.
Frederik Hendrik gaf toe en stelde hem op 14 oktober 1630 tot kapitein aan.
Dan doet zich de merkwaardige situatie voor dat Turenne op dat ogenblik èn kapitein in Staatse dienst is èn kolonel van een Frans regiment. Twee verschillende commando's dus, die de historici op een dwaalspoor gezet hebben.
In de volgende jaren verblijft Turenne beurtelings in Parijs en de Republiek, waar hij onder andere deelneemt aan de strijd in het Slaak (1631) en aan het beleg van Maastricht (1632). In 1633 keerde hij voorgoed naar Frankrijk terug.
Enkele jaren later volgde zijn ontslag uit Staatse dienst.
Tijdens het verblijf van Turenne in de Republiek is er sprake van geweest hem te doen trouwen met Marguerite de Tournebu, een zeer rijke erfdochter.
Wanneer dit huwelijk was doorgegaan, had Turenne zijn loopbaan wellicht in de Republiek voortgezet. Marguerite de Tournebu was de dochter van Jacques Thézart, baron van Tournebu en Louise de Malderé, dochter van de Vlaamse edelman Jacques de Malderé, een vertrouweling van Willem de Zwijger en van Margareta van Berchem.
Deze laatste had als zoon uit een eerste huwelijk Willem de Zoete van Laacke, heer van Haultain. Deze Haultain was gouverneur van Sluis en speelde in Zeeland een belangrijke rol. Hij was bovendien belast met de opvoeding van zijn nichtje Marguerite de Tournebu.
Curieus detail, in 1628 kocht Maria van Reigersberg, de vrouw van Hugo de Groot, in Parijs een pop voor het jonge meisje.
Het is bovendien niet uitgesloten dat Hugo de Groot en zijn vrouw met Turenne tijdens diens verblijf te Parijs contact hebben gehad.
Zoals reeds aangeduid, tot een huwelijk is het niet gekomen. Maar als . . . . . ?
Wat betreft het verblijf van Turenne in Holland moet belangrijk worden geacht: de omstandigheid dat Frederik Hendrik, zelf een goed politicus en begaafd militair, zijn leermeester was; het feit dat hij in 1630 een aanstelling tot kapitein kreeg; de pogingen hem te doen trouwen met Marguerite de Tournebu.

Literatuur:

Documentatie Sectie Krijgsgeschiedenis Koninklijke Landmacht.

Suzanne d'Huart (éd.), Archives Rohan-Bouillon. Inventaire. Paris 1970.
ibidem , Lettres de Turenne. Paris 1971.

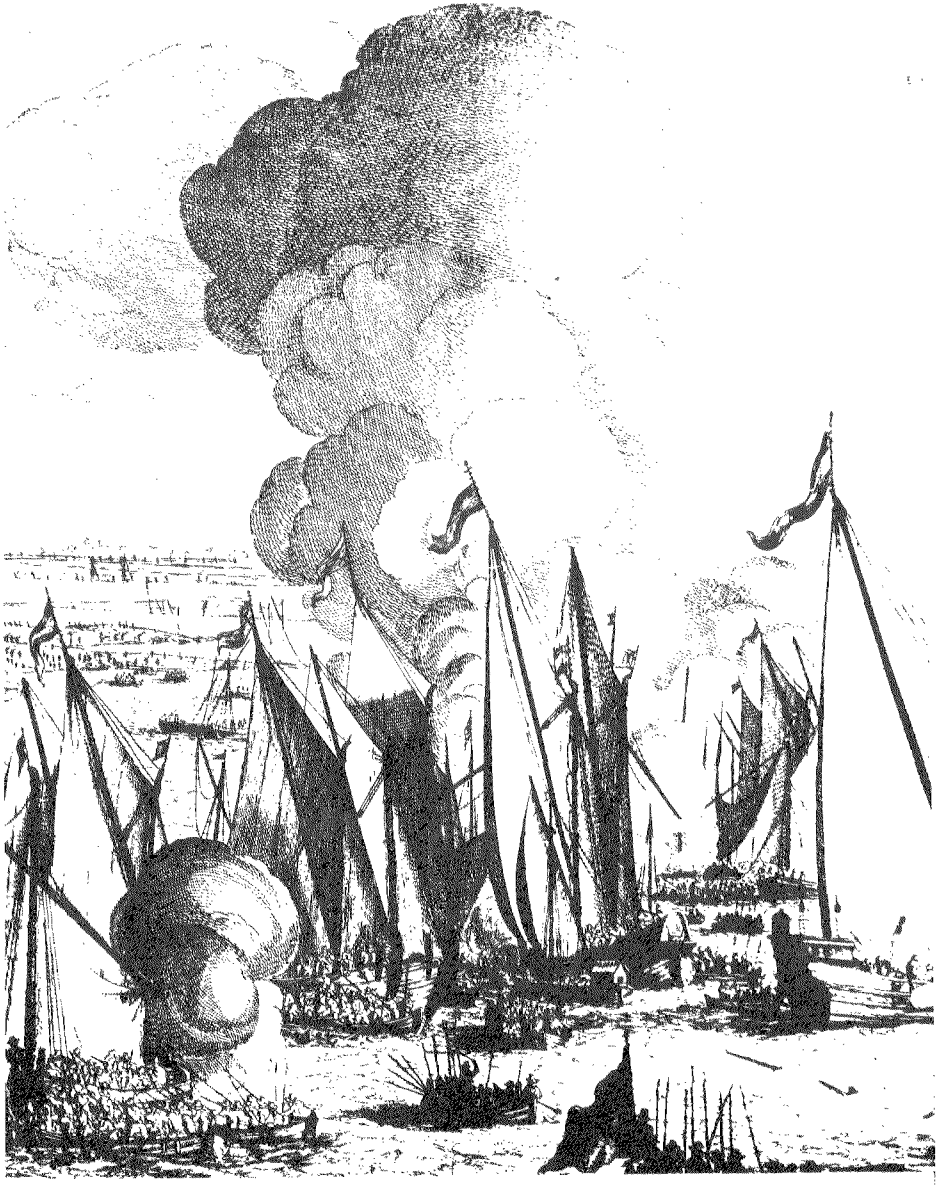

SLAG OP HET SLAAK 1631, uit Commelin, Frederik Hendrik.

GESNEUVELDE, GEWONDE EN GEVANGENGENOMEN NEDERLANDSE MILITAIREN

IN DE SLAG BIJ DE KASSELBERG, op 11 APRIL 1677 door H. P. Schaap.

In 'Onze Stam', familiekundig bijblad van 'Ons Heem' jaargang XIV, no. 4, schreef de belgische leger-aalmoezenier de eerwaarde heer A. Lowijck, te St-Andries-Brugge, onder het opschrift 'Een honderdjarige prent van de historische Oranje-molen in de 'Nederlanden-onder-Frankrijk' en de gesneuvelden uit de veldslag van Kassel in 1677', een voor de militaire historie bijzonder lezenswaardig opstel, dat waarschijnlijk aan de meeste krijgsgeschiedkundigen in Nederland zal zijn ontgaan.
De eerwaarde heer Lowyck overhandigde mij te Waregem op 21 september 1975 tijdens de XXVIIIste Frans-Vlaamse Kultuurdag, een overdruk van dit opstel.
Op bladzijde 182 van 'Ons Heem-Onze Stam' schrijft de auteur, bij de lijst van de nederlandse gesneuvelden enz.: 'Die lijst vonden wij bij een van onze leden in de streek van het slagveld. Hij wenst naamloos te blijven, maar toch danken wij hem oprecht! Elke bronaanwijzing, elke verbetering uit Noord-Nederland nopens foutief geschreven namen, zal uiterst welkom zijn. . . . . Bovendien zullen veel van onze Noord-Nederlandse leden de ontdekking doen, die ons medelid, de heer Schaap, de bekende Zuid-Vlaanderen-kenner, deed, dat er ook Noord-Nederlandse naamgenoten ter verdediging van de 'Nederlanden-onder-Frankrijk' sneuvelden'.
(Voor wat mij betreft slaat dit kennelijk op de majoor Schaep, gequetst en gevangen, onder het Regiment van den Heer Ginckel).
Wel dus een naamgenoot, en ranggenoot, doch geen familie van mij!

'Officieele lyste der dooden en gequetsten in de bataillie van Mont-Cassel'.

Gardes du Corps:
Cornet Heer van Ryswyck, gequetst; een gereformeerd officier doot;
7 Ruyters doot; 12 Ruyters gequetst.

Onder 't Regiment Dragonders van Syn Hoogheyt:
Capiteyn Walestein, doot.

't Regiment van de Graef van Waldeck te paert:
Lieutenant Hartman, gevangen en gequetst.

Onder 't Regiment van de Graef van Brederode:
Majoor Ittersum, doot; Lieutenant Ryperband, doot; Ritmeester Schimmelpenningh, doot.

Onder de Garde te voet:
Lieutenant-collonel Crooneman, gequetst; Majoor Sibert, gequetst; Capiteyn Laer, gequetst en gevangen; Capiteyn Wagenaer, doot; Capiteyn Beaumont, doot; Capiteyn Sparr, gequetst; Capiteyn Schimmelpenningh, gequetst; Capiteyn Bonema, gequetst; Capiteyn Flutt, gequetst; Capiteyn Hessen, gequetst; Lieutenant Jacot, gequetst; Lieutenant Anderiessen, gequetst en vermist; Lieutenant J(a)eger, gequetst; Lieutenant Rogenot, doot; Lieutenant Swepken, doot; Vendrigh Bretoris, doot; Vendrigh Coljers, gequetst; Vendrigh van Bonema, gequetst; Vendrigh Schimmelpenning, gequetst; Lieutenant St. Ange, gequetst; Lieutenant Turck, gequetst;

Vendrigh Roos, gequetst; Adjudant Tilly, gequetst; Adjudant Beeckman, doot; Regiments-dominé Egidius van Coenendael, gequetst.

Onder Prins Maurits:
Lieutenant-collonel La Noy, gevangen; Majoor Ha(e)rsholte, gevangen; Capiteyn Vrienes, doot of gevangen; Capiteyn Brenner, gequetst; Capiteyn Van den Bergh, doot.

Onder den Hertog van Holsteyn:
Lieutenant-collonel Salis, gequetst en gevangen; Majoor Wiecker, gequetst en gevangen; Lieutenant en vendrigh van capiteyn Schuylenburg, doot; Lieutenant en vendrigh van capiteyn Lunenburg, doot; Lieutenant en vendrigh van capiteyn Schafhuysen, gequetst; Lieutenant en vendrigh van capiteyn Blaauw, doot of gevangen; Vendrigh van capiteyn Wieker, gequetst, Vendrigh van capiteyn Quierheim, doot; Lieutenant van capiteyn Sige, gevangen; Vendrigh van capiteyn Sige, gevangen of doot; Vendrigh van capiteyn Winderholt, gevangen.

Onder Graef W. van Hoorn:
Lieutenant-collonel De Heyde, gevangen; Capiteyn Nothe, vermist; Capiteyn Rothe, gevangen; Capiteyn Ingelbey, gequetst, Capiteyn Lochem, doot; Vendrigh Hoppenbrouwer, gequetst.

Onder 't Regiment van den Heer Ginckel:
Majoor Schaep, gequetst en gevangen; Grave van Warfusée, gequetst."

Dat enkele namen uit deze lijst kennelijk verkeerd gespeld zijn, is zonder meer duidelijk. Hoe het zijn moge: laten wij al deze dapperen in stilte en dankbaar herdenken; requiescant in pace! Prins Willem III van Oranje leed op 11 april 1677 bij de Kasselberg in Frans- of Zuid-Vlaanderen een geduchte nederlaag in zijn strijd tegen het franse imperialisme van de franse koning.

In het bekende werk van I. L. Uijterschout, 'Beknopt overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen uit de Nederlandsche Krijgsgeschiedenis van 1568 tot heden', met een woord vooraf door luitenant-generaal Jhr. W. Röell. (Kampen, 1935), leest men, op bladzijde 140, hierover slechts:
'Den 11 april (1677) wist de Hertog van Orléans bij Monte-Cassel (lees bij den Kasselberg), Z.O. van Duinkerken (lees Duinkerke, zonder slot-n.) een overwinning op Prins Willem III te behalen, die tot ontzet van het belegerde St. Omer (lees: Sint-Omaars) was opgerukt'.
Men bedenke hierbij, dat het huidige 'Frans' - of liever gezegd: Zuid-Vlaanderen, toen nog een integrerend deel van de Zuidelijke Nederlanden was; en dat er heden-ten dage een verheugende herleving van de nederlandsche (vlaamse-) taal in deze streken plaats heeft, met name ook onder de jonge generatie.

40. 000 UNIFORMEN VOOR BIJNA NIETS

door J. J. Beyerman.

Als mijn geheugen mij geen parten speelt, was in de laatste jaren vóór de mobilisatie 1914/1918 bij het te Utrecht gelegerde gedeelte van het Eerste Regiment Veldartillerie (1 R. V. A.), eerst als tweede-, lager als eerste luitenant ingedeeld de heer J. Fabius.
Op grond van zijn hieronder nader verhaalde ervaringen op het Balkanschiereiland gedurende de eerste Balkanoorlog (1912-1913), is hij later in de rang van kapitein ingedeeld bij de Nederlandse militaire missie, die belast was met de organisatie ener gendarmerie in het nieuwbakken vorstendom Albanië, aan welke missie een voortijdig einde is gekomen door de gebeurtenissen in de zomer van 1914 en met name de mobilisatie van de Nederlandse land- en zeemacht, begin augustus van dat jaar.
Maar in het einde van 1912 en het begin van 1913 was het nog niet zover:
de heer Fabius heeft in die periode, waarschijnlijk wel, na daartoe van de Nederlandse regering en/of legerleiding verkregen verlof - al dan niet 'buiten bezwaar' te hebben verkregen, een gedeelte der krijgsverrichtingen op de Balkan gevolgd, met name het eerste gedeelte van het beleg van Adrianopel door de Bulgaren en Serven en het beleg van Skutari door de Montenegrijnen en Serven.
Adrianopel is ten slotte op 26 maart 1913 door de Bulgaren veroverd, maar in de tweede Balkanoorlog door de Turken heroverd en sedert Turks gebleven, terwijl Skutari, na op 23 april 1913 in handen der Montenegrijnen te zijn gevallen, reeds drie weken later (onder internationale druk) door hen weer ontruimd is moeten worden ten bate van het in statu nascendi zijnde vorstendom Albanië,
In de tweede helft van zijn boekje komen twee merkwaardige mededelingen voor over de wijze waarop het gehele Montenegrijnse leger, dat ongeveer 40. 000 man sterk was, toen het in oktober 1912 gemobiliseerd werd, in nieuwe uniformen is gestoken, zónder dat daaraan voor de regering van dit miniatuur koninkrijkje noemenswaardige kosten verbonden waren.
De stof voor deze nieuwe uniformen was een geschenk aan Koning Nikita I van Montenegro van de Russische czaar Nikolaas II (1884-1917, vermoord 1918).
Koning Nikita I had zich zelf in 1910 de titel van koning aangemeten.
Hij had enkele beeldschone dochters, van wie er twee met Russische grootvorsten waren gehuwd: een van haar met de oom van de czaar Nicolaas, Nicolajewitsch.
Een derde dochter, Helena was gehuwd met koning Victor Emanuël II van Italië en nog een andere met koning Peter I van Servië.
De nieuwe uniformen waren in oktober 1912 wel reeds gesneden, maar nog niet in elkaar gezet. Voor die moeilijkheid had men echter een even afdoende als originele en goedkope oplossing gevonden. De gemobiliseerde soldaten werden met hun half-klare uniformen weer voor enkele dagen naar huis gezonden, met de opdracht zich daarna, daarin gekleed opnieuw te melden. In die tussentijd hadden hun moeders, vrouwen, zusters of verloofdes de uniformen in elkaar gezet.

Ik vraag mij in dit verband af, of onze Nederlandse meisjes en vrouwen in 1914 of in 1939 iets dergelijks gepresteerd zouden hebben, en of zij zulks nu in geval van mobilisatie zouden doen. Ik vermoed van niet.

Over de kleur der bewuste uniformen zegt de heer Fabius de ene keer dat zij khakikleurig waren, een andere keer, dat zij grijsgroen waren: het laatste lijkt mij het waarschijnlijkste: ik meen n. l. te weten, dat het keizerlijke Russische leger ook grijsgroene- en geen khaki uniformen droeg.
Merkwaardig is ook de mededeling van de heer Fabius, dat de soldaten bij hun nieuwe, min of meer onzichtbaar makende uniformen, de brede rode ceintuur, die bij het nationale Montenegrijnse kostuum behoorde, bleven dragen, wat, vooral op kortere afstanden aan de 'onzichtbaarheid', waarop ik zoeven doelde, geen goed zal hebben gedaan.

(Noot van de redactie: De auteur van dit artikel, mr. J. J. Beyerman, oud reserve kapitein der artillerie K. N. I. L. doelt bij zijn regels op het boek van luitenant J. Fabius, getiteld 'Met Bulgaren en Montenegrijnen: brieven van een oorlogscorrespondent', uitg. J. G. Broese, Utrecht, 1913).

VICE-ADMIRAAL GRAAF VON SPEE

Zijn afkomst en marineloopbaan (I) door W. E. van Popta.

Maximiliaan Johannes Maria Hubertus von Spee is 22 juni 1861 te Kopenhagen geboren; zijn moeder was een Deense en heette Fernande Tutein.
Zijn vader was Franz Anton graaf von Spee, geboren 29 juni 1822 te Düsseldorf, overleden 7 november 1881. Zijn moeder stierf 14 september 1913.
Mamimiliaan was de vijfde zoon uit het gezin von Spee-Tutein.
Zijn vroegste jeugd bracht hij door op het kasteel Heltrof in de Rijnprovincie.
Tijdens zijn schooljaren woonde Max met het gezin in Luzern.
In april 1878 werd hij kadet op de Marine-Akademie te Kiel.
Na voleinding van zijn bijna vierjarige opleiding werd hij in de rang van onderluitenant geplaatst aan boord van Zr. Ms. 'Vineta', een schoolschip voor kadetten.
De keizerlijke Duitse marine bestond toen tien jaar.
In 1884 werd Von Spee officier en geplaatst op Zr. Ms. kanonneerboot 'Möwe'.
Hij werd toegevoegd aan Dr. Gustav Nachtigal en begeleidde deze arts en ontdekkingsreiziger naar de binnenlanden van Zuidwest-Afrika.
Vroegtijdig teruggekeerd in Duitsland moest de jonge Von Spee herstel zoeken wegens zware gewrichtsreumatiek, gepaard gaande met hoge koortsen.
Negen maanden heeft hij aan de wal moeten doorbrengen.
Na herstel werd hij commandant van de haven van Duala, toentertijd het gebied van Duits Kameroen. Deze functie bekleedde hij gedurende de jaren 1887 en 1888.
Opnieuw werd hij door koortsaanvallen en gewrichtsreuma geplaagd, met het gevolg, dat hij weer voor herstel naar Duitsland moest terugkeren.
In het najaar van 1889 huwde de zeeofficier graaf von Spee met Margaretha baronesse v. d. Osten Sacken, uit het Huis Neurenberg Sacken. Haar moeder heette Walli baronesse v. d. Recke uit het Huis Neurenberg in Koerland.
Uit het huwelijk van Von Spee - v. d. Osten Sacken zijn twee zoons en een dochter geboren: Otto graaf von Spee geboren 10 juli 1890; Heinrich graaf von Spee, geboren 1 april 1893;

VICE ADMIRAAL GRAAF VON SPEE

Huberta gravin von Spee, geboren 11 juli 1897.
De beide zonen dienden onder de keizerlijke marinevlag; met hun vader zijn zij in de slag bij de Falkland-eilanden omgekomen, 8 december.1914.

Het geslacht Spee

Volgens de stamboom gaat het geslacht Spee terug tot de 12de eeuw.
Als eerste lid van de familie wordt genoemd ridder Bruno, blijkbaar werd de naam Spede geschreven. Ridder Bruno Spede behoorde tot het gevolg van Reinald von Dassel, kanselier van keizer Ferdinand I Barbarossa, uit het Huis Hohenstaufen.
Frederik regeerde van 1152-1190.

In de veertiende eeuw luidde de familienaam Spede tot Wankum; Johan Spede tot Wankum was de grondlegger van de familie Wankum en Langenfeld; zij bezaten goederen en landerijen in de omgeving van de Kempen en het district Venlo.
De eerste maal, dat de naam VON SPEE werd geschreven was in de zestiende eeuw; Heinrich baron von Spee voerde de naam in.
De Von Spee's beleden de Rooms-Katholieke godsdienst.
Admiraal von Spee was een gelovig man, hetgeen in zijn correspondentie en in zijn levenshouding tot uitdrukking kwam. Zijn vrouw was Evangelisch-Luthers, waarschijnlijk de eerste niet Rooms-Katholieke in het geslacht.
De rouwcirculaire, waarin zij meedeelt, dat haar man en haar beide zonen met de schepen waren omgekomen, heeft mevrouw von Spee - in overleg met haar dochter - opgesteld volgens Rooms-Katholiek gebruik.
Ik heb de indruk, dat man en vrouw in het beleven en belijden - ieder hun godsdienst - elkaar volkomen respecteerden.
Een ander vooraanstaand man uit de familie is Friedrich Spe - hij schreef zijn naam met een e, zonder von.
Friedrich was geboren 21 februari 1591 te Kaiserwerth, hij overleed 7 augustus 1635 te Trier.
Friedrich Spe was Rooms Katholiek dichter; hij was priester en trad toe tot de orde der Jezuïten, waarvan hij een der eerste monniken was.
Hij was hoogleraar in de ethiek in Paderhorn, daarna in Trier.
Na zijn dood verscheen zijn bundel gedichten onder de titel 'Weerstand-Nachtegaal'.
In het 'Liedboek voor de kerken', uitgegeven 1973, werd van hem lied 128 opgenomen.
Hij was een der eerste tegenstanders van martelen en doden van z. g. heksen.
Hij schreef hierover een boek met als titel 'Borgtocht-Vergrijp'.
Wanneer ik nog enkele leden uit het geslacht Spee de revue laat passeren, noem ik allereerst Degenhard Bertram baron von Spee; 1681-1736.
Degenhard was gehuwd met Elisabeth Amalie baronesse von Gracht tot Wanke.
Hij vocht in de Spaanse Successie-oorlog (1792-1713); eerst in de rang van overste; werd bevorderd tot generaal en voerde het commando over troepen uit de Paltz.
Generaal von Spee was de laatste uit het geslacht die de adellijke titel van baron voerde.
Zijn zoon, Ambrozius Frans (1730-1791) werd in 1739 in de rijksgravenstand verheven.
Een kleinzoon van Ambrozius Franz, Franz Joseph Anton (1781-1839), was lid van het bestuur (Verwaltung) der Rijnprovincie. Door zijn bemoeienis werd het kasteel Heltrof, waar - zoals we zagen - admiraal von Spee zijn eerste levensjaren doorbracht - onvervreemdbaar bezit van de familie.
Graaf Franz Joseph Anton von Spee was gehuwd met Sophie gravin von Merveldt; zij waren de groutouders van onze admiraal van vaders zijde.

Voor zover ik heb kunnen nagaan, was Maximiliaan von Spee de enige uit zijn geslacht die dienst nam bij de zeemacht. Na in 1891 van zijn rheumatische ziekte hersteld te zijn, werd hij Oberleutnant, geplaatst aan boord van Zr. Ms. 'Moltke', een schoolschip voor jongens in opleiding voor matroos. Achttien maanden heeft de luitenant von Spee met dit schip de wereldzeeën bevaren; hij maakt de indruk een man te zijn met grote belangstelling voor zijn vak en zijn mensen

Uit een brief van een marinearts - na de dood van Von Spee gepubliceerd - blijkt, dat hij vriendschap en collegialiteit op prijs wist te stellen.
Maanden lang hadden Von Spee en de dokter samen op hetzelfde schip gevaren.
In de jaren negentig van de vorige eeuw diende Von Spee in het Verre Oosten.
Duitsland was in 1871 tot een politieke eenheid geworden met Wilhelm I als keizer, in 1888 werd deze opgevolgd door zijn kleinzoon Wilhem II. De regering in Berlijn streefde er naar koloniën, 'Schutzgebiete' te stichten; één daarvan was Tsing-tau (Groen eiland), gelegen aan de zuidkust van Sjantoeng.
Oorspronkelijk was Tsing-tau een Chinees vissersdorp; in enkele jaren werd er een marinebasis gevestigd. Er kwam een droogdok met reparatie inrichting; een arsenaal en magazijnen voor wapens. De kolonie werd door een gouverneur bestuurd, in rang gelijk gesteld met de vice-admiraal. Het gehele 'Schutzgebiet' ressorteerde onder het ministerie van Marine; het departement van Koloniën had hier geen enkele bemoeienis mee.
Alle ambtenaren behoorden tot de Marine, evenals de verdedigingstroepen aan de wal - de z. g. vestingartillerie - stonden zij onder marinecommando.
Ergens zegt Von Spee, 'een beleid, dat voortreffelijk werkte'.

Het was in 1897, dat Von Spee in het Verre Oosten als artillerie-officier diende aan boord van Zr. Ms. 'Bayern', vlaggeschip van de schout-bij-nacht Prinz Heinrich von Preuszen.
In die tijd was Von Spee tot Korvetten-Kapitän (kapitein-luitenant) bevorderd, hij maakte deel uit van de staf.
In 1899 teruggekeerd uit Oost-Azië, werd hij benoemd tot eerste officier aan boord van Zr. Ms. 'Brandenburg', toentertijd een der grootste pantserschepen van de Duitse marine (10. 000 ton waterverplaatsing). Met dit schip vertrok hij in 1900 opnieuw naar het Verre Oosten.
In China, toen nog een keizerrijk, was de z. g. 'Bokseropstand' uitgebroken, onder leiding van een zekere Li Ping-Hong. Hij bundelde zijn volgelingen - meest jonge Chinezen - in groepen van vijftig man, liet ze oefenen in bepaalde handgrepen, o. m. boksen, reden waarom de Engelsen spraken van 'Boxerdrill'. De acties werden vooral gevoerd tegen de in China wonende vreemdelingen; o. m. werd de Duitse gezant Von Ketteler vermoord.
De Bokseropstand heeft een internationale vloot van oorlogsschepen in de Chinese wateren gebracht: Groot-Brittanië, Frankrijk, Duitsland, Rusland en Japan waren met schepen vertegenwoordigd om ieders belangen en onderdanen te beschermen.
Ook de regering van Nederlands-Indië zond een divisie van twee pantserdekschepen en een pantserschip onder bevel van kapitein-ter-zee L. A. H. Lamie.
Een landingsdivisie onder bevel van luitenant-kolonel P. C. van der Willigen, had zich eveneens ingescheept.
Von Spee is vanuit de Chinese wateren in zijn vaderland teruggekeerd.
Hij werd achtereenvolgens commandant van een opnemingsvaartuig (hydrografie).
Vervolgens was hij voorzitter van een commissie voor studie van de zeemijn, na ervaringen welke waren opgedaan tijdens de Russisch-Japanse oorlog 1904-1905.
In januari 1905 was Von Spee tot kapitein-ter-zee bevorderd; hij werd commandant van Zr. Ms. 'Wittelbach', een slagschip van 11. 800 ton waterverplaatsing, in 1902 in dienst gesteld. Drie jaar bleef hij aan boord.

In de jaren 1908 - 1910 was hij chef van de staf der marinebases 'Noordzee'; hij werd bevorderd tot schout-bij-nacht.

De persoon Von Spee

Reeds enige malen heb ik over de persoon Von Spee iets gezegd.
In de serie 'unsere Seehelden' heeft admiraal Kirchhoff een boek geschreven, geheel gewijd aan de persoon en marineofficier Von Spee, een boek, dat in 1915 - korte tijd nadat de admiraal met het grootste deel van zijn mannen in de zuidelijke Atlantische Oceaan was omgekomen - verscheen.
Het boek krijgt een zekere mate van objectivieit door het opnemen van verscheidene brieven van Von Spee aan zijn vrouw, zijn moeder en zijn dochter.
De brieven doen sympathiek aan. Alleen al het feit, dat hij praktisch uit iedere haven zijn vrouw schreef, was reeds een bewijs van een onderling goede verstandhouding.

Hij was volop zeeman en tegelijk de vader wie zijn gezin ter harte ging en op zijn lange verre reizen zijn vrouw en kinderen miste.
Sympathiek schreef hij over zijn jongens, zijn beide zonen Otto en Heinrich; beiden waren ze luitenant, de een aan boord van de 'Nürnberg'; de andere voer op de 'Gneisenau'.
Beide schepen behoorden tot zijn eskader.
Von Spee had belangstelling voor vele zaken die hij op zijn reizen ontmoette: de natuur, de planten, geschiedenis, de volken.
Hij schreef er enthousiast over naar huis.
In 1912 werd Von Spee benoemd tot commandant van het eskader in het Verre Oosten en in de late herfst van 1913 volgde zijn bevordering tot vice-admiraal.

(wordt vervolgd).

LITERATUURLIJST nr. 5

1. ARMAMENTARIA

Uitgave van de stichting 'Vrienden van het Legermuseum'; aflevering 10 - 1975; 's Gravenhage, Inrichting Uitgeven Boekwerken; 95 blzn., ill.

2. BOSSCHER, Ph. M.

Zeegeschiedenis van de Lage Landen; Bussum, Unieboek. 1975; 136 blzn., foto's.

3. DJAJADININGRAT, R. T.

Herinneringen van een vrijheidsstrijder; herdruk; Den Haag, M. Nijhoff, 1975; 74 blzn.

4. DE JAREN '40-'45; een documentaire; (3e druk);

Amsterdam, De Bezige Bij, (1975); 256 blzn., (1975).

5. JONG, A. M. de

Notities van een landstormman; verzameld door J. van der Pol; Amsterdam, Querido, 1975; 303 blzn.

6. KAMPEN, A. van

Een kwestie van macht; het bewogen leven van de arts dr. L. J. A. Schoonheyt in het vm. Nederlands-Indië, Nieuw-Guinea, Suriname en Nederland; Bussum, Unieboek, 1975; 368 blzn., ill.

7. LEER, J. van der

Het K. N. I. L.; art. in 'Ons Leger', 60e jaargang, jan. 1976, blz. 55-63.

8. NORTIER, J. J.

Guerilla op Timor; een oud verhaal over een weer veel besproken eiland; art. in 'Legerkoerier', 26e jaargang, jan. 1976, blz. 38-41.

9. SCHULTEN, C. M.

Vaandels en standaarden van de Koninklijke Landmacht; art. in 'Ons Leger', 60e jaargang, jan. 1976, blz. 75-83.

10. STADEN, A. van

Een trouwe bondgenoot: Nederland en het Atlantisch Bondgenootschap 1960-1971; Baarn, uitg. 'In den Toorn', (1974); 308 blzn.

11. VLIET, A. L. J. van

Ontwikkeling van het gebruik van militaire oefenterreinen;
art. in 'Militair Milieu', brochure uitgegeven door de Sectie Voorlichting 1 LK;
Apeldoorn; 1976; Blz. 8A-10A.

12. WITTE, J. C.

J. B. van Heutsz, leven en legende;
Bussum, Fibula-Van Dishoeck, (1976); 157 blzn., reg., lit.

„DE DONDERBUS"

SOPHIAKADE 5B – ROTTERDAM 3016

Geopend: vrijdag 19.00–21.00 uur; zaterdag 10.00–18.00 uur

INKOOP - VERKOOP - RUIL

VAN OUDE WAPENS E.D. – VERDER ALLERLEI DOCUMENTATIE

Privé: J. WINTERS

BLAAKSEDIJK–OOST 17 – HEINENOORD – TELEFOON (01862) 23 38

HUIZE CAMPINA, HEELSUM

TELEFOON (08373) 2573

Campina

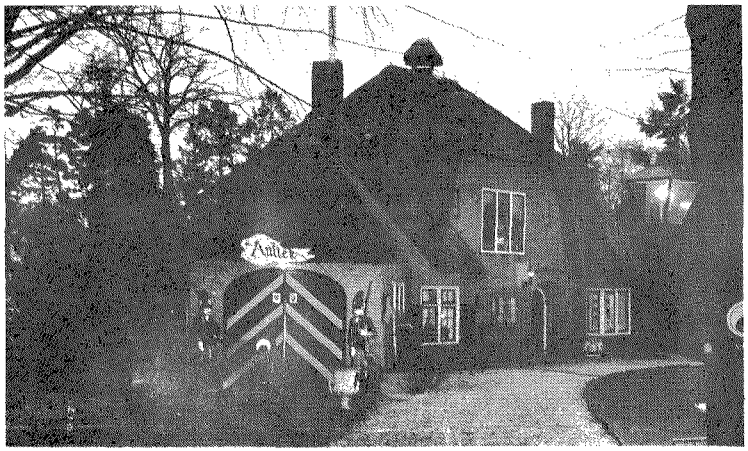

ANTIEK - VOLKSKUNST
JUGENDSTIL - NOSTALGIA
CURIOSA - MILITARIA

OPEN 7 DAGEN PER WEEK 11-11 UUR

KRING „VRIENDEN VAN CAMPINA"

GASTEN ALTIJD WELKOM !

Mededeling van de redactie.

In het artikel van de heer J.P. van Katwijk, getiteld "Labor omnia vincit", handelende over luitenant-generaal arts C. de Mooy, RMWO 4, in ons nummer van januari 1976, is op blz. 22 de foto van deze bijzondere officier slecht overgekomen. Wij menen er goed aan te doen om hier een herplaatsing te verrichten. Helaas kan dit niet gebeuren met de figuur op blz. 24 van bedoeld artikel.

Akkerman

CREATIEF CENTRUM
PASSAGE 36 DEN HAAG TEL. 070-46.68.31

DE SPECIAALZAAK VOOR CREATIEVE MENSEN

KUNSTSCHILDERSMATERIALEN -
MACRAMÉ - EMAILLEEROVENS -
KRALENHOEK - KLEI SOORTEN
EN ONZE SPECIALE AFDELING MODELBOUW

DEALER „TRADITION" MODEL SOLDATEN

CORRESPONDENTEN:

(3) 'UNIFORMKUNDE'
o.l.v. Dr. F.G. de Wilde, Jan Steenlaan 62, Naarden.

(4) 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN'
o.l.v. H.G. Meyer, Vollenbergstraat 6, Venray.

(5) 'MILITAIRE EMBLEMEN'
o.l.v. B.C. Cats, Claudiagaarde 72, Bussum en
C. van Ekeris, Anslostraat 183, 's-Gravenhage .

(6A) 'GESCHUT TOT 1850' o.l.v. A.F. Lancker , Grote Spie 347, Breda.

(7) 'MILITAIRE MUZIEK'
o.l.v. Mr. R.A. Schimmel, de Mildestraat 57, 's-Gravenhage.

(8) 'HISTORISCHE NEDERLANDSE VERSTERKINGEN (OVERZEE)
o.l.v. A.F. Lancker, Grote Spie 347, Breda.

(10) 'NAPOLEONTICA'
o.l.v. Prof. Dr. H.P.L. Harms Vogts, Utrechtseweg 102, Heelsum.

(11) 'TWEEDE WERELDOORLOG'
o.l.v. J.H.M. Berlemon, J.F. Kennedylaan 50, Leiden.

(12) 'MILITAIRE EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN'
o.l.v. A.J. Weekenstroo, Heerenstraat 9-11, Buren.

(13) 'VAANDELS, STANDAARDEN, FANIONS, VLAGGEN'
o.l.v. Stichting voor Banistiek en Heraldiek, 'Huize Midgaard', Aan de Brink, Muiderberg.

(14) 'EERSTE WERELDOORLOG'
o.l.v. Drs. J.C. van Dijk, Grifthorst 16, Leusden - C.

(16) 'MILITAIRE GENEALOGIE'
o.l.v. Ir. Ch.C. van der Vlis, Anna van Burenlaan 57, Haarlem.

(17) 'MILITAIRE FOLKLORE'
o.l.v. L. Verhoeff, Gevers Deynootweg 50, Scheveningen.

(18) 'MILITAIRE VOERTUIGEN EN TANKS'
o.l.v. M.C. van der Hoog, Beukenlaan 3, Nijkerk, J. van den Berg, Cronestein 85, Gouda en J. Bloemendaal, Scheldelaan 10, Heemstede.

(19) 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT'
o.l.v. J. van den Berg, Cronestein 85, Gouda en P.C. Boer, Waterklaver 2, Gouda.

(20) 'KNIL'
o.l.v. W.R. van der Weide, Velperweg 147, Arnhem.

INTERESSEGEBIEDEN, WAAR (NOG) GEEN CORRESPONDENTEN VOOR ZIJN:

(1) 'Krijgsgeschiedenis, Korpsgeschiedenis KL'
(2) 'Tradities en ceremonieel'
(6) 'WAPENS en MUNITIE'
(9) 'Maritieme Geschiedenis'
(15) 'Koninklijke Marine'
(21) 'Militaire bibliografie, tijdschriften'

*** De tussen haakjes geplaatste nummers zijn indicaties t.b.v. de ledenlijst.